

Wallonië, een verre vriend of een dichte buur ?

Gesprek met Koen Dille en Bernard Desmedt

Philippe Destatte, directeur van het Destrée-Instituut Masereel Fonds - Aktiev

Wat is het Destrée-Instituut ?

Het *Jules Destrée-instituut* is een niet-gouvernementele organisatie. Het werd opgericht in 1938 als kenniscentrum over Wallonië. De naam *Jules-Destrée-instituut* kreeg het pas na de Tweede Wereldoorlog. Oorspronkelijk heette het *Société historique pour le développement de la Wallonie*. De drie oprichters weerspiegelden het pluralisme van het instituut, een uitzondering in onze toenmalige verzuilde samenleving. Eén van de oprichters was een katholiek priester, maar tevens een geëngageerd tegenstander van het Rexisme*. De andere was een liberale advocaat en vrijmetselaar, terwijl de derde een marxistisch leraar was. Aanvankelijk werkte men vooral rond de geschiedenis van Wallonië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hier de kern gevormd van de beweging *Wallonie Libre*, een verzetsgroep naar het model van het Franse Gaullisme. In die verzetsgroep dacht men toch ook al na over hoe Wallonië er na de bezetting uit moest zien.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de werking echter niet onmiddellijk heropgestart. In zijn huidige vorm werd het instituut pas opgericht tegen het einde van de jaren vijftig. Toen pas kreeg het de naam *Jules Destrée-instituut*, een huldeblijk aan de vroegere Waalse socialistische politicus. In tegenstelling tot wat men zou kunnen denken had deze nieuwe start echter niets te maken met de politieke beweging *Le Mouvement Populaire Wallon* van de toen heel populaire Waalse vakbondsleider, André Renard. Ook nu was het instituut pluralistisch. In 1980 werden wij erkend als wetenschappelijke instelling, en trokken we uit diverse universiteiten professionele historici aan. De publicaties verloren hun militant karakter. Het werden volwaardige wetenschappelijke studies. In 1985 organiseerde het instituut een reeks congressen onder de noemer 'Wallonië in de toekomst'. Deze congressen werden bezocht door leden van de Waalse elite, maar vooral ook door academici. Met de congressen wilden we waarden, een visie, concrete doelstellingen en projecten uitstippelen voor het nieuwe Wallonië. ▸

Vandaag werken wij in het *Jules Destrée-instituut* op vier assen: 1) Historisch en economisch onderzoek rond de Waalse regio, 2) Informatie. Het instituut was één van de gangmakers van het internetgebruik in de regio. Het assisteerde de regionale overheid hierbij. 3) Uitwerken van toekomstprojecten, o.m. gebaseerd op de VN-millenniumdoelstellingen en op samenwerking met de Europese Commissie, maar ook door b.v. lokale projecten in Charleroi te ondersteunen. 4) Nadenken over burgerschap. In verband hiermee boog het Instituut zich bijvoorbeeld over de Waalse

* Rexisme: door de Waal Léon Degrelle in 1936 opgerichte uiterst rechtse beweging met katholieke inslag en die toen in één klap 11,5% van de stemmen behaalde. Tijdens de bezetting (1940-1945) collaboreerden Degrelle en zijn beweging met de nazi's en werd hij daarvoor ter dood veroordeeld. Vluchtte naar Duitsland en nadien naar Spanje, waar hij in 1994 overleed.

identiteit. Wat is een Waal? De conclusie was dat een Waal gewoon iemand is die op het grondgebied van Wallonië woont of werkt. Het instituut beïnvloedde door z'n werk ook het stemrechtdebat in het Waalse parlement en organiseerde met de RTBf een reeks over het soort Wallonië dat men wil. Steeds staat de ontwikkeling van een visie over Wallonië centraal.

Waarom de naam van Jules Destrée? Hij was toch iemand uit de toenmalige socialistische partij? Wallonië kun je toch niet herleiden tot de PS?

De visie van Destrée op een open Wallonië stemde overeen met de doelstellingen van het pluralistische bestuur van het *Jules Destrée-instituut*. Jules Destrée was een zeer open mens. Eén van zijn broers was Dominicaan. Binnen de Socialistische Partij was hij zelfs af en toe gemarginaliseerd omdat men hem geen voldoende militant atheïst vond. In 1919 werd Destrée ook de eerste Waalse minister van kunsten en wetenschappen in de Belgische regering. In die hoedanigheid heeft hij veel gedaan om de leerplicht te implementeren. Hij doorliep ook een belangrijke internationale carrière, o.m. in de Culturele Commissie van de toenmalige Volkerenbond, waar hij samenwerkte met prominente figuren zoals Albert Einstein, Marie Curie of André Gide. Destrée oversteeg ongetwijfeld de alledaagse strikt Belgische partijpolitiek. Momenteel ligt hij als historische figuur onder vuur vanwege sommige Brusselse intellectuelen zoals Anne Morelli. Zij verwijten hem dat hij zich teveel op zichzelf en op Wallonië was teruggeplooid, terwijl zijn levensloop net het tegenovergestelde bewijst. Onlangs heeft onze raad van bestuur zich nog eens over de naam van ons instituut gebogen en besloten hem te behouden. Overigens zitten er naast socialisten in ons bestuur ook mensen afkomstig uit alle democratische partijen, en naast academici, mensen van de meest verscheiden herkomst.

Er was een tijd, rond de jaren zestig, dat er in Waalse links progressieve kringen een sterk streven naar autonomie bestond. De redenering was dat een autonoom Wallonië een meer progressieve sociale en economische politiek zou kunnen voeren, los van het als conservatief ervaren Vlaanderen. Nu krijg je de indruk, dat men in Wallonië veel meer gehecht is aan een unitaire Belgische staat. Wat is er veranderd?

Er is inderdaad wel wat veranderd. Dat is het gevolg van de staatsvorming. In de jaren zestig geloofde men dat een Waalse politieke instelling mogelijk was waaraan men zowel economische als culturele bevoegdheden kon toekennen. Maar de staatsvorming creëerde meteen een Franse en een Vlaamse culturele gemeenschap, waarbij het sociale en economische onderdeel schromelijk verwaarloosd werd. De Franstalige Gemeenschap is het oude België blijven incarneren, veelmeer dan dat ze opkwam voor een culturele autonomie en voor decentralisatie.

De Franse gemeenschap omvat niet alleen de Walen maar ook de Franstalige Brusselaars. Toch is de Franse gemeenschap eerder een verlengstuk van de Franstalige Belgische identiteit. Zij tracht de Waalse cultuur te marginaliseren en ze voor te stellen als iets dat niet meer van deze tijd is of ze tracht ze te recupereren. Dat is heel voelbaar in de media en in het onderwijs, het theater en de film. Daardoor heeft de Waalse cultuur aan kracht ingeboet. Zo'n 35 jaar gebrek aan aandacht voor de Waalse identiteit, maken dat nu de indruk bestaat dat het streven naar autonomie in Wallonië niet langer bestaat. Maar hier blijft men wel degelijk gehecht aan de idee van een Waals territoriale ruimte met vergaande eigen bevoegdheden op bestuurlijk vlak. Er is hier een weefsel van kleine bedrijfjes en economische activiteiten gegroeid met een Waalse dimensie. De gewone mens beseft dat Wallonië, als gewest, zich bezig houdt met zijn concrete problemen, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening, de economie, de afvalverwerking, de wegen, enzovoort.

In feite wordt het politiek discours sinds 1970 gegijzeld door onze relatie met de Franstalige Brusselaars. Dat bijvoorbeeld Namen tot hoofdstad van het Waalse Gewest werd gekozen, werd door veel Brusselse politici en media als een 'repli wallon' ervaren, als een terugplooiën op zichzelf en het in de steek laten van Brussel. Hetzelfde discours was te horen toen het Waalse parlement naar Namen kwam. De toenmalige Franse Culturele Raad heeft zich nooit in Wallonië mogen vestigen, terwijl dat toch zijn natuurlijke biotoop was. Toen het Waalse Parlement zich in Namen vestigde, hoorde je hetzelfde liedje. Ook de keuze voor de haan als symbool van Wallonië stuitte op weerstand. Dat alles heeft de Waalse politieke wereld in een paradox opgesloten. Telkens als men een Waals antwoord geeft op een probleem en Brussel daar niet bij betrokken wordt, hoor je een bepaald Franstalig Brussels discours dat het heeft over Waals isolationisme en een gebrek aan solidariteit. Maar in werkelijkheid geeft men in Brussel niet om ons. Als reactie tegen die zogenaamde Waalse afzondering werken ze aan een Franstalig front, en fnuikt men het Waalse bewustzijn. Eigenlijk is het probleem van de Franstalige Gemeenschap dat ze geen inhoud heeft. Wat ik verontrustend vind is haar agressieve houding ten aanzien van Vlaanderen. Ze zijn er zich bewust van dat als de Vlaamse Gemeenschap ophoudt te bestaan als autonome instelling, als ze dus geheel opgaat in Vlaanderen, ook de Franse Gemeenschap haar bestaansredenen verliest. Het enige resultaat is dat aan beide kanten de agressiviteit tussen de gemeenschappen bestendig blijft.

In Vlaanderen denkt men dat aan de basis van die Waalse gehechtheid aan het unitaire België de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië liggen. Het argument van de financiële transfers doet Wallonië onrecht aan. Men doet uitschijnen dat Wallonië zonder België niet kan overleven. Niet alleen infantiliseert dat Wallonië, maar men suggereert daarmee dat alleen de economische logica in dit debat van tel is. Akkoord, als we de cijfers bekijken is er inderdaad sprake van transfers. Dat heeft vanzelfsprekend te maken met het verschil in industriële dynamiek tussen het noorden en het zuiden en met de sociale lasten die het gevolg zijn van het economische verleden van Wallonië. Maar de financiële impact op de Waalse levensstandaard van een eventuele scheiding zou in orde grootte vergelijkbaar zijn met het "Globaal plan" waarmee Dehaene indertijd probeerde België aan de Europese normen te laten beantwoorden. Die impact was inderdaad reëel, maar is ondertussen verteerd door België. Men moet trouwens oppassen met mythevorming, zoals deze van een rijke Vlaamse regio die tegenover een arme Waalse regio zou staan. Sommige Vlaamse provincies, en zeker bepaalde arrondissementen zijn armer dan Wallonië als regio. Als we de dichtbevolkte arrondissementen Charleroi en Luik – waar de crisis hard toesloeg – uit de cijfers halen, zou het Waalse gemiddelde overeenkomen met het Vlaamse. Waals-Brabant is een provincie die dynamischer is dan eender welke Vlaamse provincie. Een Europese studie heeft aan de hand van vier indicatoren de economische dynamiek van een aantal Europese regio's onderzocht. Die indicatoren waren 'uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling', 'tewerkstelling in de hoogtechnologische bedrijven', 'het aantal gedeponeerde brevetten per inwoner' en 'de scholingsgraad'. In deze Europese ranglijst bekleedt Waals-Brabant als eerste Belgische regio de zevende plaats, terwijl de eerste Vlaamse regio, namelijk Vlaams-Brabant, slechts op de elfde plaats staat. Hadden we indertijd de UCL in Charleroi gevestigd en niet in Louvain-la-Neuve, dan zou het huidige beeld van Wallonië er misschien totaal anders uitgezien hebben. Het Waalse ontwikkelingsmodel kan dus in zekere zin als voorbeeld dienen voor andere Europese regio's. Wisten jullie dat 80% van de Belgische biotechnologie Waals is?

Problematiseert dit verschil tussen de provincies onderling niet een eventueel uiteenvallen van België in twee grote entiteiten?

Eerst en vooral: wij kennen geen twee, maar drie gewesten. In het licht van een evenwichtige Belgische constructie blijven wij Brussel belangrijk vinden in. Dit gezegd zijnde, zijn niet enkel economische motieven aanleiding voor een scheiding. Er zijn hoe dan ook, er zijn de verschillen tussen de bevolking. Toen Vlaanderen culturele zelfstandigheid en taalautonomie vroeg, was het armer dan Wallonië. Voor ons leek Vlaanderen bovendien in de negentiende eeuw zwaar klerikaal overheerst. In Wallonië leefde er een sterke stroming die gevoed was door de liberale en democratische ideeën van de Franse Revolutie. In Wallonië begreep men de Vlaamse taalkwestie en de wil naar culturele zelfstandigheid niet. Het Waals, of beter de drie Waalse streektaalen hadden zich hier behoorlijk gehandhaafd en zich zelfs met een zeker succes afgezet tegen de Franstalige bourgeoisie. De economische motieven kwamen vooral na de crisis in de staal- en steenkoolnijverheid en de teloorgang van de glasnijverheid en metaalbouw. Men was toen boos omdat men vond dat België niet genoeg bijdroeg voor de economische reconversie.

Deze economische dimensie is één zaak. Vandaag is het de verschillende visie die Vlamingen en Walen van de toekomst hebben, die ons het meeste scheidt. Zozeer zelfs dat die scheiding wel eens definitief zou kunnen worden. Ik weet heel goed dat niet alle Vlamingen sympathie hebben voor het Vlaams Belang, maar ik denk dat als de Vlamingen die partij tot hun gemeentelijke uitvoerende organen toelaten en zeker tot hun gewestelijke regering, dan kunnen wij geen deel meer uitmaken van dezelfde federale staat. Let wel, de scheiding tussen Wallonië en Vlaanderen lijkt me geen goede zaak, zeker gezien in de Europese context. Het ontstaan van twee aparte staten zou de relatie tussen Vlaanderen en Wallonië nog bemoeilijken. De vraag is hoe Wallonië zou voortleven na de scheiding. Zal het op eigen benen staan – wat het zeer zeker zal kunnen - of aansluiting zoeken bij Frankrijk? Dat laatste zie ik zeer goed mogelijk. Het boezemt hier niemand schrik in, vooral als de Europese integratie zo gebrekkig blijft verlopen als nu. Wordt Europa echter een stevige post-nationale staat, dan zal Wallonië daar zeker zijn plaats in vinden.

Vlaanderen werd lange tijd als gedomineerd door de CVP, men sprak over de CVP-staat. In Vlaanderen bestaat de indruk dat de PS in Wallonië veel dominanter is dan de CVP ooit was in Vlaanderen. Kan men van een “Etat PS” spreken?

De PS heeft in Wallonië een belangrijk, maar geen beslissend gewicht. De PS moet nog steeds coalities aangaan. Van 1985 tot 1988 maakte de PS in het Waalse parlement zelfs geen deel uit van de meerderheid. Bovendien hebben we te maken met twee Wallonië's. Er is het Wallonië dat steunt op de oude industrieën, zeg maar de as Luik-Charleroi. Daarnaast is er het nieuwe, moderne Wallonië, op de as tussen Brussel en Luxemburg. Ook de PS vertoont die tweeledigheid. Nog veel politici wortelen in de oude, met de industrialisering gelinkte politieke cultuur. De zogenaamde baronieën. In die cultuur komt het erop aan zijn politieke tegenstanders uit te schakelen, i.p.v. er mee samen te werken. In Wallonië is er geen enkele gemeente meer waar de industriële tewerkstelling overheerst. De arbeiders worden een minderheid, velen van hen zijn met pensioen, prepensioen of werkloos. Op wereldvlak bestaat er nog steeds klassenstrijd. Wie echter zou proberen de idee van klassenstrijd over te brengen naar de nieuwe soort van werknemers die in Wallonië de oude soort is aan het vervangen, zal daar niet in slagen. Ook is er een nieuwe generatie beleidsvoerders, die gaandeweg de oude generatie baronnen vervangt. Deze generatie voert een open en op samenwerking gericht discours. Daar waar het Waalse politieke discours nog beïnvloed is door dat van de baronnen uit de oude, industriële bassins, kan men dat alleen betreuren.

Welk soort politiek moet men in Wallonië voeren om van Wallonië een welvarende regio te maken? Moet dat in een Belgische context gebeuren? Of beschikt Wallonië zelf over voldoende hefboomen? Wat moeten we ons voorstellen bij een Waals Marshallplan?

Sinds 1999, jaar van het Toekomstcontract voor Wallonië, worden er inspanningen geleverd tot reconversie van de regio. De huidige beleidsvoerders brengen niet enkel politici, maar ook mensen uit het middenveld en de hele civiele maatschappij rond de tafel. De strategische plannen hadden echter één zwak punt, namelijk het financiële gedeelte. Het recent door de Waalse minister-president Elio Di Rupo gelanceerde Marshallplan wil meer middelen ter beschikking stellen van nieuwe projecten en dit op een selectievere manier. En men concentreert zich op enkele projecten, nogal geïnspireerd op de manier waarop in Frankrijk de regio's zich proberen te ontwikkelen. Via de selectie van competitieve sectoren zoals lucht- en ruimtevaart, agro-industrie, transport en logistiek, enzovoort, wil men vorm geven aan een modern Wallonië.

Ik zie wel een aantal moeilijkheden. Eerst en vooral werkt men met contracten. De Waalse regering verbindt zich tot een deel van de financiële middelen, met als tegenprestatie een financieel engagement van de privé-sector. Jammer genoeg stelt de privé-sector zich nogal terughoudend op. Men verwacht altijd meer middelen van het gewest, dan wat men zelf wil investeren.

Ook waren de beschikbare fondsen ontoereikend. In het Toekomstcontract ging het maar over zo'n 10 tot 15% van de budgettaire middelen van het Waals Gewest. Om een goed businessplan te hebben, zou de Waalse begroting vanaf nul herbekeken moeten worden. Wat niet past in het Toekomstcontract, wat het toekomstplan niet vooruit helpt moet worden geschrapt. Die oefening dient echter nog te gebeuren.

Een andere moeilijkheid is dat de Franse gemeenschap nog teveel vasthoudt aan achterhaalde levensbeschouwelijke evenwichten. De Bologna-onderwijshervorming is in Wallonië een ramp geworden. De universiteiten werden niet geïntegreerd volgens competentie, maar op basis van de oude verzuilde inzichten en structuren. Dat maakt dat er bijvoorbeeld in Bergen nog drie universiteiten zijn, die naargelang van hun levensbeschouwing verbonden zijn met de UCL of de ULB. Het blijven opsplitsen van het onderwijs in aparte netten leidt tot een enorme geldverspilling. Wij hebben de middelen niet om naast een lyceum ook nog een college te onderhouden. Vandaag moet een regio het hebben van zijn grijze massa, van wetenschap, van creativiteit. Goed onderwijs, ook goed technisch onderwijs, is hiervoor essentieel. In feite mag er geen onderwijsgeld verspild worden aan levensbeschouwelijke gevoeligheden.

Bestaat er een Waalse identiteit? Waarop is die gebaseerd? Wat is typisch Waals? Hoe omschrijf je een Waal?

Een volk definiëren is zeer moeilijk. De Walen vereenzelvigen zich in min of meerdere mate, en op verschillende niveaus met diverse naties. Er is de Belgische natie, waarvan Jules Destrée in 1912 beweerde dat ze niet zou bestaan. Ik denk dat ze vandaag wel bestaat, voornamelijk in Brussel. Ze is verbonden met de koninklijke familie of met bepaalde economische kringen. Een andere natie is Frankrijk. Deze identificatie is heel sterk en massaal aanwezig. Niet voor niets heeft men in de negentiende eeuw voor het Frans gekozen als officiële taal in Wallonië en niet voor het Waals. De Waalse beweging heeft altijd sterk opgekeken naar Frankrijk, en dan vooral naar de waarden zoals die werden uitgedragen door de Franse Revolutie en de Republiek. In 1871 zong een Belgisch detachement bestaande uit Waalse soldaten de Marseillaise toen ze op weg waren naar de Belgische grens. Ze hadden het bevel gekregen te verhinderen dat het door Pruisen verslagen Franse leger naar België zou

vluchten, een opdracht die deze Fransgezinde Waalse soldaten maar node wilden uitvoeren. Er was de nauwe militaire samenwerking na de Eerste Wereldoorlog. En in 1945 stemde het Waals congres voor aansluiting bij Frankrijk. Vandaag kijkt men in Wallonië heel veel naar de Franse televisie. Ten derde is er de Waalse natie in opbouw, een natie die veel subregionale identiteiten met elkaar verbindt. Denk bijvoorbeeld aan een reëel Luiks subnationaal gevoel, dat nog dateert uit de tijd dat Luik een zelfstandig prinsbisdom was. En tot slot is er de Franse gemeenschap als natie, met een gehechtheid aan zowel Frankrijk als aan de francofonie, die als begrip op alle Franstaligen slaat en dus niet alleen op de Fransen. Je hebt daarbij nog een zekere nostalgie naar het oude Franstalige België. Dat ligt aan de basis van de oprichting van de Franse Gemeenschap en die nog altijd wordt gecultiveerd door Olivier Maingain en zijn FDF. Zelfs in Brussel gaan er stemmen op voor een aanhechting van de stad bij Frankrijk, maar dat wordt zeker niet gedragen door een meerderheid der Brusselaars, en bovendien verworpen door de Vlamingen. Het is overigens een absurd idee. Een bij Frankrijk aangehecht Brussel zal nooit de Europese hoofdstad kunnen zijn. Europa zelf moet hier niet van weten. Een Wallonië dat zijn lot met dat Brussel zou verbinden, verliest bovendien een mogelijkheid. Er zijn dus verschillende naties waarmee de Walen zich identificeren, zij het met een zekere dubbelzinnigheid.

Maar wat ons vooral interesseert is de ontwikkeling van een Waals burgerschap. Voor ons is een Waal een inwoner van Wallonië, ongeacht zijn of haar afstamming. Ik denk dat we, in tegenstelling tot wat algemeen gedacht wordt, in Wallonië wel degelijk uitgaan van een gehechtheid aan het grondgebied en niet van een zogenaamde bloedverwantschap. Wie in Wallonië woont is hier thuis. Deze definitie van burgerschap, gebaseerd op participatie aan een gemeenschappelijk project van opbouw is veel bevrijdender dan het gemeenschapsidee dat veeleer beperkend en uitsluitend is.

Hoe ziet u de verhouding Wallonië – Brussel? Bestaat er een solidariteit, zijn er affiniteiten, gebaseerd op een culturele verwantschap? Moet er een institutionele vereniging komen tussen de Brusselse, Waalse en Francofone politieke instellingen - één Regering, één Parlement - zoals in Vlaanderen? Of moet Brussel een volwaardig derde geweest worden?

De Vlamingen hebben hun instellingen samengevoegd. In Wallonië wilde men eerst de erkenning van Brussel als regio. De Brusselaars echter willen wel met Wallonië tot een Franstalige Gemeenschap fusioneren, maar dat zou de verdwijning van Wallonië betekenen, terwijl Brussel als regio zou blijven bestaan. Had men dat gekoppeld aan een culturele decentralisatie waarin het gewicht van Wallonië als aparte Waalse entiteit erkend zou zijn, dan had Wallonië zich daar in kunnen herkennen. Nu er een Parlement is en allerlei instellingen, is die idee van fusie niet meer relevant. Ik kan me echter heel goed een federalisme met vier inbeelden, volgens een idee van een vroegere Waalse minister-president, Robert Collignon: te weten, Brussel, Wallonië, de Duitse regio, en de Vlaamse regio. Wat dat laatste betreft, wil ik toch wel iets heel duidelijk stellen. Voor mij is er geen reden om terug te komen op het statuut van Voeren en dat van de Brusselse Rand. Die horen bij Vlaanderen. Zelfs al zouden sommigen bepaalde zaken betreuren, je kunt niet steeds gemaakte akkoorden – hoe onvolmaakt die ook zijn - opnieuw op de onderhandelingstafel brengen. Weliswaar kan Vlaanderen dan in dat systeem met vier regio's Brussel niet langer als hoofdstad behouden. Het lijkt me veel interessanter dat Vlaanderen bijvoorbeeld Antwerpen als hoofdstad kiest. Het zou op die manier Antwerpen op het Belang kunnen heroveren. Kijk naar Namen. Het feit dat hier de Waalse hoofdstad is, heeft het politieke en maatschappelijke klimaat open gegooid. Er heerst hier een nieuwe dynamiek. De toevloed van ambtenaren, de vestiging van instellingen, de uitstraling, enz. opent de geesten. In het geval van Antwerpen, zou dat het Vlaams Belang heel wat wind uit de zeilen kunnen nemen. En dan is er natuurlijk nog de Brusselse regio en de Waalse

regio. Vanuit deze zienswijze vind ik het bijvoorbeeld ook jammer dat Van Cauwenbergh, toen hij nog minister-president was, niet meer bevoegdheden heeft afgestaan aan de Duitse regio, toen die hierom vroeg. Ik vind dat strijdig met de geest die in Wallonië zou moeten heersen.

Is het Belgische institutioneel kader geen probleem? Wat bijvoorbeeld te denken over een systeem waarin de decretale en wetgevende besluitvorming evenwaardig zijn? Een systeem waarin de regio's voortdurend met elkaar en met de federale overheid overleg moeten plegen, werkt niet erg soepel. Wat moeten we trouwens denken over een besluitvorming die tot stand komt op basis van overleg tussen instellingen, zoals in de VN, en niet op basis van een democratisch debat in een verkozen instelling?

Je mag nooit vergeten dat de staatshervorming niet gemaakt is omwille van een goede verstandhouding tussen de regio's, maar juist op basis van de al lang broedende conflicten en uitdagingen. Iedereen wilde baas in eigen huis zijn. Het voordeel van het huidige systeem is dat iedereen met elkaar moet overleggen en water in de wijn doen om werkbare compromissen te bereiken. Wat ik me wel kan voorstellen is een wijziging van de indeling in kiesdistricten. Waarom niet één Waals en één Vlaams kiesdistrict? Zo is het al in zekere zin voor de Europese verkiezingen. Het is ook een goede methode om het cliëntelisme en de kerktorenmentaliteit te bestrijden.

Wat de Vlaamse autonomie aangaat en een eventuele afscheiding van Vlaanderen, moet ik toch zeggen dat we nu al in een confederaal systeem zitten. Die Vlaamse keuze komt voort uit een onredelijke wil om het experiment van een onafhankelijk Vlaanderen te wagen. Je kunt die wil niet tegengaan, dus moeten we proberen om het in goede banen te leiden om geen confrontatie over Brussel te krijgen. Brussel zelf moet postnationaal worden. Ik bedoel daarmee dat alle gemeenschappen die op zijn territorium leven als volwaardige Brusselaars moeten worden erkend. Ik heb al vaak gezegd dat de Brusselse identiteit diegene is die in de loop van de laatste dertig jaar het meest is geëvolueerd.

In Vlaanderen werkt men aan een grondwet. Ook in Wallonië wordt er gediscussieerd over een grondwet. Als ik me niet vergis heeft het Jules Destrée-instituut enkele jaren geleden al een proeve van grondwet geschreven, maar die moeten intrekken onder politieke druk.

Het instituut heeft zijn project voor een grondwet nooit teruggetrokken. De bedoeling van onze tekst was immers om het begrip burgerschap te omschrijven. Ons ontwerp van grondwet is voornamelijk geschreven voor de civiele maatschappij. Onze tekst was kort en begrijpelijk voor iedereen. Het voorstel van grondwet in het Waalse parlement is een project van zes socialistische parlementsleden. Deze tekst is veel uitgebreider, maar minder open. Het is een grondwet van parlementairen, niet van burgers. Maar ik vind het belangrijk dat er over zulke zaken wordt gediscussieerd. Vroeg of laat zal Wallonië een tekst nodig hebben waarin zijn waarden en ethische keuzes beschreven staan. Parlementen zouden hoe dan ook wat vaker hun ambities moeten tonen, in plaats van steeds maar de waterdragers te zijn van politieke partijen en regeringen. De beide ontwerpgrondwetten mogen echter niet geïnterpreteerd worden als een onafhankelijkheidsverklaring, alhoewel de onze wel als dusdanig gebruikt zou kunnen worden.